

A VILÁGHÁBORÚ ELSŐ HÓNAPJA

ARÁNYLAG szűk körben ismeretes, hogy a világháború után meg-
ZA szervezett „M. kir. hadtörténelmi levéltár“ feltűnő rövid idő
alatt hatalmas és forrásanyagban is igen gazdag intézménnyé
fejődött és hogy a katonai szakirodalom terén nemzetközi viszonylat-
ban is elsőrangú munkásságot fejt ki.

A levéltár ily irodalmi tevékenységében az első helyet a világ-
háború történetének folyamatban levő megírása foglalja el. A világ-
háború katonai eseményeinek oknyomozó taglalását a levéltár 30—40
kötetre rúgó műben tervezi. Ez egymagában kellő tájékozást nyújthat
afelől, hogy milyen alapos és részletes munkáról van szó. Ezideig
három kötet jelent meg. Mindhárom kötet a világháború első, had-
vezetési nézőszögéből legérdekesebb hónapját — 1914 augusztusát —
összesen 1200 oldalon tárgyalja. Terjedelemben tehát felülmúlja a
külföld hasonló műveit. De minőségben is a legelső közé sorolható.

Szakszerű bírálatában nem korlátozzák azok a tekintetek, amelyekre
más államokban esetleg még figyelemmel kell lenni. A világháború
első hónapjában oly magasrangú hadvezérek a magyarság köréből nem
szerepeltek, akiknek érzékenységét a szigorú bírálat érinthetné. A régi
monarchia hadszervezete is megszűnt s ezért a bíráló tollát esetleg
tévesen értelmezett hagyományápolás sem köti. Ezek a körülmények
teszik a levéltár művét valamennyi hasonló mű között az igazság kuta-
tásában legtárgyilagosabbá, bírálatában legszigorúbbá és ezért leg-
tanulságosabbá.

Az említett három kötet rendkívül szakszerűen tagozott, érdeke-
sen megírt anyagával lehetetlen e szűkre szabott cikk keretében még
csak vázlatosan is foglalkozni. Ezért csupán azt a különösen érdek-
feszítő részt ragadjuk ki, mely az első, legfontosabb galíciai hadjárat
tervezésére vonatkozik. Ez a hadjárat vetette meg a háború elvesztésé-
nek alapját, mert az itt elkövetett s haderőnk megrendülésével járó
hibák a háború végéig éreztették hatásukat.

Nézzük meg ezért, hogy miként gondolta el az orosz és az osztrák-
magyar hadvezetőség az első hadműveleteket és ennek alapján a két
fél a háborút milyen haditervvel kezdte. Ebből láthatjuk legjobban,
hogy a győztes csatával kezdett galíciai hadjárat miért fejlődött oly
tragikussá, miért pusztult el abban lelkes és szép seregeink színe-java.

Rögzítsük le mindjárt azt a tényt, hogy az első hadjárat elvesztésé-
ben a döntő szerepet nem az annyit emlegetett s a hadisikerekben
csalódott közvélemény megnyugtató hangoztatott orosz túlerő
játszotta. Ez a túlerő az első hónapban egyáltalában nem volt oly jelen-

tény, hogy azt a mi jó seregeink megfelelő hadvezetés mellett el ne bírták volna. A küzdelemben nem indultunk reménytelenül. A hiba sem az orosz túlerőben, sem csapatainkban, hanem a hadvezetésben rejlett.

AZ OROSZ HADITERV lényege abban foglalható össze, hogy az orosz hadak zöme előbb velünk végezzék azután Berlin felé vonul.

Reánk nézve kétségtelenül hátrányos volt az, hogy az orosz hadvezetés a mi felvonulási tervünket: haderőink csoportosítását a hadműveletek megkezdésére, Redl ezredes árulása folytán ismerte. A mi vezérkarunk ezt tudta, de a felvonulási tervet mégsem vélte egészen megváltoztathatónak, és pedig azért nem, mert az adott földrajzi, vasúthálózati, hadszervezeti, szövetségi stb. viszonyok elhatározásai szabadságunknak bizonyos határt szabtak. Különben is minden lényegesebb módosítás a hosszú évek során leghelyesebbnek vélt terv elrontását jelentette volna. Elméletileg csak rosszabb felvonulási csoportosítással kezdhettük a háborút. A mi fővezérletünk indokoltan támadni akart és erre a célra a felvonulás Galícia keletén volt a legcélszerűbb, még akkor is, ha az orosz erről tájékozást szerzett. De nem tudhatta, hogy mi lesz a mi második lépésünk.

Egyébként nekünk is volt bizonyos előnyünk. A mi hadvezetésünk ugyanis a háború kitörése előtt, sőt a háború első két hetében is az oroszok felvonulására nézve helyes következtetésekre jutott. Ott képzelte el az oroszokat, ahol azok valóban álltak.

Az alábbi vázlat tünteti a kétoldali felvonulás nagy tervét.

A kétoldali felvonulás terve a következő találó elgondoláson alapult: a mi haderőnk a sűrűbb vasúti hálózathoz fogva hamarabb vonult fel, mint az orosz, aki ezért a Wisztulától nyugatra eső területet kénytelen nekünk kardcsapás nélkül átengedni s haderejét kénytelen lesz a Wisztulától keletre felvonultatni. Ezenfelül az orosz az óriási távolságokból eredő hosszú csapatszállítási időtartam folytán egyébként meglevő túlerőjét csak a háború első hónapja után érvényesítheti.

Ezért nekünk a helyzeti előny kihasználása céljából támadnunk kell, mégpedig ott, ahol jelentékeny helyi túlerő leghamarabb alakítható: a balszámon, a Visztula és a Bug között, észak felé. Ebben az irányban az együttműködést a keletporoszországi német haderőkkel is elérhetjük, amire nézve a volt monarchia és a német birodalom már békében bizonyos általános jellegű megállapodásokat kötött.

Az orosz hadvezetőség logikusan számolt a mi északi irányú támadásunk lehetőségével, bár annak valószínűsége felől az orosz vezérekben egységes nézet nem alakult ki. Mégis minden eshetőségre Kelet-Poroszország ellen nagy — kétszeres — túlerőt állított, nehogy onnan a német sereg déli irányban törhessen előre, Galicia északi határai mentén felvonult két gyengébb seregét (4. és 5.) kissé visszahagyta, míg Galicia keleti határai mentén felvonult két erősebb seregét (3. és 8.) — vagyis az ellenünk szánt haderő V₇ részét — a határhoz közelebb hozta azzal a szándékkal, hogy az előnyomulást utóbbi seregekkel kezdi meg és ezzel a mi esetleges támadásunkat az ellenkező szárnyon féken tarthatja.

A háború kitörése előtt ez volt a kétoldali helyzet, amely bizonyos fokban nyílt kártyával való játékhoz is hasonlítható. Mindkét fél támadásra, vagyis a döntésre készült a maga balszárnyán és védekezésre — legalább is átmenetileg — volt kész a maga jobbszárnyán.

A háború kitörése után azonban a békében elképzelt helyzet bennünk rejlő okoknál fogva a mi hátrányunkra megváltozott.

Az előzőleg Szerbia ellen elrendelt mozgósításból kifolyólag ugyanis a békében az oroszok ellen tervezett arcvonalunk jobbszárnyára szánt 2. seregünk először a Szerémségbe és a Bánátba vonult, honnan csak nagy idővesztéssel és megfogyatkozva, részben megtépázva került Galíciába. A hadműveletek megkezdésekor tehát éppen ott hiányzott, ahol az orosz a döntő támadást tervezte. Így jobbszárnyunkon nyomasztó orosz túlerő alakult ki, mellyel szemben csak a védelemre gondolhattunk.

Ettől függetlenül az oroszok ellen végzett felvonulásunkban négy napot vesztettünk, mert a két, egymást követő mozgósítás okozta szállítási zavarok csökkentése végett az oroszokkal szemben első mozgósítási napul július 31-e helyett augusztus 4-ét tűztük ki, ami automatice a felvonulás megkezdését is kitolta.

A fentiekben vázolt idő- és erővesztéseket, ami az oroszok támadását a mi eredetileg tervezett felvonulási területünk ellen a lehetőség körébe vonta, hadvezetőségünk azzal iparkodott kiegyenlíteni, hogy a felvonulási területet a nyugati, védtelen határ mentéről a megerősített, könnyen védelmezhető Szán—Dnjeszter vonal mögé, azaz 2—4 napi járóföldre hátrahelyezte. Hadainknak ebben a vonalban egyelőre — a felvonulás befejezéséig — védekezniük kellett volna.

Így vesztettünk időben kerekén s helyrehozhatlanul 8 napot. Ezenfelül erőben az oroszokkal szemben végérvényesen vesztettünk 3 hadosztályt, melyek az eredeti terv ellenére véglegesen a szerbek ellen maradtak. Végül az első hadműveletek megkezdésénél hiányzott a 2. sereg zöme (mintegy 7 hadosztály), mely a szerb határról Galíciába nagy késéssel ért be.

Ezek a körülmények okozták, hogy az oroszokkal szemben békében helyesen kiszámított idő- és viszonylagos erőelőnyünk veszendőbe ment. Ez természetesen a békében megtervezett felvonulásban kifejezésre jutó haditerv gyökeres módosítását is szükségessé tette, mint-hogy a haditerv alapjai megváltoztak.

Itt még egy mozzanatra kell kiterjeszkednünk. Nálunk a háború alatt és után sokáig az a nézet uralkodott, hogy az oroszok titkos mozgósítás útján harckészségüket a mi haderőinkénél hamarabb érték el és hogy ezért már kezdetben óriási túlerővel léptek fel. Ez a beállítás ebben a formában helytelen. Az oroszok minden nyáron s így 1914-ben is próbamo­z­gósítást tartottak. Á bevonult tartalékosokat a szarajevói gyilkosságból eredő feszült külpolitikai légkörben természetesen nem bocsátották el s ezért számos orosz csapat a világháború kitörésekor felemelt állományon volt. Ez megkönnyítette a mozgósítást, de a felvonulás tervén nem változtatott, minthogy a háborúra előkészített vasúti szállítás terve a próbamo­z­gósítással nem függött össze. Minőség­beli előnyt jelentett az, hogy a tartalékos legénység bizonyos hányada már a háború kitörése előtt gyakorlatozott, de ez a felvonulásban időnyereséget nem jelenthetett.

Az OROSZ HADVEZETŐSÉG nem tudta, hogy nálunk a két részletben elrendelt mozgósítás a felvonulásban milyen késedelmet okozott és ezért azt sem tudhatta, hogy mi a felvonulási területet hátrahelyeztük.

Augusztus 15-én, mikor haderőink a Szán és Dnjeszter mögött gyülekezőben voltak, az orosz délnyugati arc­von­al négy seregének vezére, Ivanov tábornok, parancsait az első hadművelet előkészítésére még abban a meggyőződésben adta ki, hogy mi a hadjáratra az említett vonal előtt készülünk fel.

Égészen érdekes, hogy miként irányította seregeit abba a pillan­nyilag légüresnek mondható térbe, amelyben az orosz hadak arc­von­alunk előtt katasztrófális módon összetorlódtak volna, ha arc­von­alunk a felvonulás befejezéséig, azaz augusztus utolsó napjáig a Szán—Dnjeszter mögött állva marad.

Ivanovnak az volt a már békében meghatározott s hadijátékon is megbeszélte feladata, hogy „a Közép- és Kelet-Galiciában felvonult osztrák-magyar seregeket semmisítse meg és akadályozza meg, hogy azok dél felé, a Dnjeszter mögé és nyugat felé, Krakkó irányában elvonuljanak“. Legalább is a Kárpátoknak kellett volna bennünket nekiszorítania, hogy aztán hadai bizonyos részével Berlin felé vehessen irányt. Ebből látszik, hogy az orosz hadvezetőség számára az volt a legkedvezőtlenebb, ha mi harckészen a Szán—Dnjeszter mögött állunk.

Mikor Ivanov e feladata megoldását célzó első parancsait kiadta, haderőink valóságos csoportosítását nem ismerte, illetve azt tévesen tétélezte fel. A Redl ezredestől szerzett adatok után indult. Ugyan­ekkor a mi hadvezetőségünk még egészen találóan ítélte meg a készülő orosz felvonulási csoportosítás térbeli és erőbeli elosztását. Ivanov így öntudatlanul a sötétbe ugrott, mikor augusztus 15-én keleti seregeinek (3. és 8.) Kulikov—Mikolajov—Halicz vonalát, nyugati sere-

geinck (4. és 5.) Przemysl—Lemberg vonalát adta irányul. Röviden: az üres levegőbe intézett lökést. Kettős átkarolást vélt tervezni, hogy seregeinket a Szán—Dnjeszter mögé való hátrálásban meggátolja. Seregeink pedig ekkor már, illetve még e vonal mögött álltak.

Az előnyomulást a keleti orosz seregeknek augusztus 18-án és 19-én, a nyugati orosz seregeknek augusztus 23-án kellett megkezdeniük. Utóbbiaknak 5 nappal későbbre rendelt elindítása az esetleges északi irányú osztrák-magyar támadás veszélyét akarta csökkenteni, amelynek valószínűségében különben maga Ivanov, ellentétben az orosz fővezérrel, nem hitt.

Az előadottakból látható, hogy felvonulási területünk hátrahelyezésével és az orosz seregek előnyomulási irányával hadvezetőségünk számára fényes hadászati helyzet volt kialakulóban. Az orosz seregek összetörlődése Przemysl—Halicz között, arcvonalunk előtt, az augusztus 23-a után következő napokban lehetővé tette volna, hogy az augusztus 26-án a már vázolt zavarok dacára is a Dnjeszter mögött majdnem teljesen felvonult haderőinkkel (csupán a szabácsi harcokba keverődött budapesti hadtest hiányzott volna) az oroszok két szárnya — a 4. és 8. orosz sereg — ellen egyrészt a Szán, másrészt a Dnjeszter felől, azaz nagyban Przemysl és Stanislau környékéről helyi túlerővel bekerítő hadműveletre induljunk. Idővesztésünk így alakulhatott volna át felbecsülhetetlen helyzeti előnnyé.

Hogy mennyire kedvezett nekünk ebben az időszakban a hadi szerencse, azt az alábbi orosz adatok igazolják.

Az orosz fővezér, Miklós nagyherceg csak augusztus 22-én, azaz mikor a keleti orosz seregek (3. és 8.) már osztrák földön jártak, ébredt annak tudatára, hogy az Ivanov seregeinek—különösen a két nyugatinak (4. és 5.) — megadott irányok célszerűtlene is lehetnek és ezért Ivanovot sürgönyüeg figyelmeztette: „Lehetséges, hogy az osztrákok — óvatosan — erejük zömét távolabb nyugaton vonták össze, mint ahogyan eddig azt mi elképzeltük; például Krakkó—Przemysl területén. Ebben az esetben azok az elonyomulási irányok, amelyeket Ön megszabott, a helyzetnek nem felelnek meg. Mert a megadott irányokban való előnyomulás ... a négy hadseregnek a Lemberg—Przemysl között levő területen való összezsúfolásához vezethet. Feltételezem, hogy Ön már intézkedett, hogy vezérkara a szóbanforgó esetre vonatkozó intézkedéseket kidolgozza ..

Ivanov azonban kiadott parancsaihoz ragaszkodott és tette ezt annál inkább, mert seregei már mozgásban voltak. Javaslatot tett ugyan a nagyhercegnek, hogy szükség esetén az irányokat a nyugati seregeknél bizonyos mértékben változtatni lehetne, de ezt egyelőre nem ajánlja. Javaslatából kiragadjuk a következő részt: „A mi hadseregeink felvonulása (augusztus 23-án) — akármilyen legyen is az osztrák-magyar erők csoportosítása — általában befejezettnek tekinthető. Most a csapatok átcsoportosítása már csak igen szűk keretek között lehetséges. Ennélfogva mi a tervezett hadműveleteket, tekintet nélkül az osztrák-magyar felvonulásra, a jelenlegi csoportosításból hajtjuk végre. Összehasonlításként jegyezzük itt meg, hogy augusztus 23-án a mi arcvonalunk jobbszárnyának felvonulása még nem fejező-

dött be, de azért már elhagytuk a Dnjeszter vonalát, ami a felvonulás befejezését még jobban kitolta.

Az orosz alvezér idézett javaslata azt is igazolja, hogy a nehézkes orosz tömegekkel nem nagyon lehetett manővrózni. Ezek a tömegek a megadott irányokban már előrehömpölyögtek. Oldalt már csak nehezen és súrlódások között térhettek ki. Hadvezetőségünk az ő háborús előkészületeiben éppen az orosz tömegek e nehézségében látta föelönyünk egyik mozzanatát: a mi nagyobb fürgességünket. A kínálkozó jó alkalmat említett előny érvényesítésére azonban nem ismerte fel, sőt szerencsédén véletlenül összetalálkozása folytán seregeinket egyenesen az orosz átkarolásba vezette.

HADVEZETŐSÉGÜNK egészen augusztus 15-ig abban a meggyőződésben élt, hogy az orosz úgy vonul fel, amint ez valóban meg is történt. Ez bizonyítja, hogy kémszervezetünk a háború előtt jól dolgozott. De az augusztus 15-től 18-ig terjedő napok alatt az orosz helyzet felől más nézet kerekedett felül. Ennek az a magyarázata, hogy az utolsó három nap alatt befutott hamis hírek és az ezekre alapított következtetések az orosz felvonulásról alkotott képet gyökeresen megváltoztatták. Hadvezetőségünk különböző kémhírekből fokozatosan arra a téves meggyőződésre jutott, hogy az ellenünk szánt orosz hadak zöme a kiewi kormányzóság területéről a Visztula mögé, Varsó—Ivangorod—Bresztlitovszk területére tolódik el, nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy innen Pózenen át Berlin felé törjön előre. Ezt az orosz tervet akarta fővezérletünk megghiúsítani, mikor augusztus 18-án, vagyis az orosz keleti szárnyak ellenünk való, előttünk ismereden megindulása napján elrendelte, hogy seregeink a Szán—Dnjeszter vonalát északi irányban hagyják el és erőltetett menetekben előrefelé gyülekezzenek. Seregeinknek nagyban oda kellett jutniok, ahová az eredet terv szerint kerültek volna.

Ismételnünk kell, hogy seregeink ezen a napon, a szélső balszárnyon levő 1. sereg kivételével, a hadműveletekre még nem voltak készen, sőt a jobbszámon levő sereg zöme a Dnjeszter mögé még nem is ért be. Hadvezetőségünk azonban a német birodalom keleti határainak veszélyeztetett voltát oly aggasztónak ítélte, hogy készüléden haderővel való megindulásra szánta el magát. A készülődés mértékét eléggé mutatja az, hogy a hadosztályok harmadrésze ekkor még hiányzott. A Hadtörténelmi Levéltár találóan jegyzi meg: „Ha a németek országuk szívét az orosz inváziótól nem féltették, úgy Conrad ez okból történt sietése nem látszik indokoltnak.“

Hadvezetőségünk visszatért régi tervéhez, vagyis hogy arcvonala erős balszámmal a régi haditerv szerint észak felé támadjon s ezzel az oroszok elvonulását Berlin felé meggátolja. Sőt kibővítette a tervet azzal, hogy e támadáshoz a kissé visszatartott jobbszám is a lehetőséghez képest csatlakozzék. Nálunk már ekkor gyökeret vert az a felfogás, hogy kelet felől nagyobb orosz haderők előnyomulása nem valószínű. Ha pedig onnan a csak 2—3 hadtestre becsült orosz erők mégis közelednének, akkor azokat jobbszárnyunkról veendő néhány hadtest — támadással — könnyen fogja visszavetni.

Az elmondottakból már eléggé kidomborodik, hogy nem az általános orosz túlerőben, hanem a téves helyzetmegítélésben és az ebből eredő kockázatos támadó haditervben rejlik kiindulási pontja annak a katasztrófának, mely seregeinket a balszárny győzelmei dacára Kelet-Galiciában érte.

Helyzetünk az augusztus 19-én megkezdett előnyomulás alatt napról napra kedvezőtlenebbé fejlődött, mert seregeink mindinkább a közeledő oroszok ölelésre táruoló karjai közé kerültek. A balszerecse úgy akarta, hogy hadvezetőségünk még ezután is ne az igaz, hanem a hamis hírekre hallgasson. Nevezetesen az orosz várháromszög felől előtörő 3. orosz sereg felől kémhíreket kaptunk, de ezeknek hadvezetőségünk — minthogy minden gondolatát az oroszoknak Berlin felé képzelt előnyomulása kötötte le — nem hitt. A Zbrucsfolyón át betört 8. orosz seregről lovasságunk augusztus 20-án és 21-én jó jelentéseket hozott, de hadvezetőségünk ezeket a jelentéseket, az előbb vázolt felfogás alapján, túlzottaknak tartotta. Mikor pedig augusztus 21-én a Zbrucstól keletre fekvő vidék felderítésére küldött egyik repülőnk azt a hamis jelentést hozta, hogy onnan ellenség nem nyomul elő, nem a lovasságnak, hanem a repülőnek hitt, már csak azért is, mert utóbbi jelentés a hadihelyzetről alkotott felfogását a legteljesebb mértékben alátámasztotta. Ezért szólhatott az ezen a napon kiadott parancs így: „Általános támadást tervezek mind a négy hadsereggel északi irányban.“

Az események ezután rohamosan fejlődtek.

A balszárnyon előnyomuló 1. sereg augusztus 23-tól 25-ig megvívta orosz földön a győzelmes kraszniki csatát a nála gyengébb 4. orosz sereg ellen. Ez a csapatok szép fegyverténye volt. De a magasabb hadvezetés a Levéltár megállapítása szerint itt sem tünnette ki magát. Az oroszok megrendültek, de nem semmisültek meg, holott Dankl, az 1. sereg vezére ezt is elérhette volna. Megvolt hozzá a túlereje.

Az i. seregtől jobbra, 4. seregünk augusztus 26-án kedvező előjelek között kezdte meg az 5. orosz sereggel azt a küzdelmet, mely a győzelmes komarovi csatát bevezette. Mindez nagyon jól illett hadvezetőségünk terveibe. Azt hitte, hogy itt és Kraszniknál azok az orosz hadtestek harcoltak, melyek a tovább északra levő orosz főerő gyülekezését fedezték. Hogy itt biztosra menjen, a tovább jobbra és hátul levő 3. seregtől egy hadtestet a komarovi csatater felé irányított. A jól megindult csatában később az 5. orosz sereg bekerítésére alkalom nyílt, de ezt az alvezérek szalasztották el.

Meggyengített 3. seregünk három (leMBERGI, grÁCI és ERDÉLYI) hadteste ezen a napon Lemberg felől Zloczów felé támadásra indult a Brody és Tarnopol felől betört s összesen csak 6—7 hadosztályra becsült oroszok ellen. így állt elő a téves helyzetmegítélésből eredő az a különös helyzet, hogy nagy arcvonalunk közepe augusztus 26-án részben észak felé (4. sereg), részben kelet felé (3. sereg) indult rohamra, ami az orosz gyűrűből való menekvés kísérletének látszatát is keltheti. Észak felé tért nyertünk, de a keleti irányban nem volt szerencsénk. Zloczów előtt váratlanul súlyos vereséget szenvedtünk

a 3. orosz sereg túlerejével szemben. Hadvezetőségünk a csatavesztés horderejét kezdetben nem ismerte fel. A vereséget csak a rossz hadvezetésből eredő véletlen balesetnek látta és ezért a sereg vezérkari főnökét elmozdította. A következő napra pedig elrendelte: „A 3. hadsereg verje vissza a Lemberg felé északkeleti és keleti irányból közeledő ellenséget.“ A második csatanap Zloczóvnál betetőzte aztán a vereséget. A rendkívül súlyos véres veszteség mellett sok foglyot és ágyút hagyunk az oroszok kezén, pedig ekkor a szélső szárnyon levő 8. orosz sereg a harcba még csak csekély erővel avatkozott.

Fővezérünk Conrad ekkor kezdett tudatára jönni annak, hogy feltevéseiben csalódott. De azért ragaszkodott eredeti tervéhez, ami a Hadtörténelmi Levéltár megállapítása szerint „nemcsak merésznek, hanem csökönyösnek is minősíthető“. A végrehajtást szolgáló további intézkedések pedig Conradot „kapkodónak és a csapatok minőségével és teljesítőképességével nem reálisan számítnak mutatják“.

Hadvezetőségünk ugyanis rohant a továtúnó hadiszerezése után és ezért a Gnila Lipa mentére hátrált 3. sereg támogatására kellő előkészület nélkül hirtelen harcba vetette a felvonulásban levő 2. sereget is, mely zömével augusztus 29-én a szélső jobbszárnyra — egy hadtest híján — éppen beért.

Ebből fejlődött augusztus 29-30.-án a 120 km-es arcvonalon dúló Gnila Lipa-menti nagy csata, mely arányaiban és eredményeiben az eddig vívott csatákat messze felülmúlta. Kraszniknál, Komarovnál és Zloczóvnál csak egy-egy orosz sereg mérkőzött meg egy-egy osztrák-magyar sereggel. A Gnila Lipa mentén már két seregünk került két orosz sereggel szembe. Számokban kifejezve, 282 zászlóaljunk (köztük több mint harmada menet- és népfölkelő-, azaz harcra kevésbé alkalmas zászlóalj), 133 lovas századunk és 718 ágyúnk küzdött itt az oroszok 336 zászlóaljával, 264 lovas századával és 1214 ágyújával. Az orosz gyalogsági főlény nem volt oly jelentékeny, hogy ezért ne győzhettünk volna, de súlyosan esett latba az, hogy harcbavetett csapataink fele már a zloczóvi csatában sok erkölcsi erőt veszített. Ez a körülmény és különösen az 500 ágyúnyi orosz tüzérségi főlény a döntést az oroszok javára hozta meg. Kétnapos harc után rendkívül súlyos vereséget szenvedtünk és sok hadianyagot veszítettünk. A mi túlerőnk a nagy arcvonalt balszámán volt és ott (Krasznik, Komarov) nem tudott az ellenségre oly döntő csapást mérni, hogy ez jobbszárnyunk vereségét kiegyensúlyozhatta volna.

Hadvezetőségünk most már egész világosan látta, hogy milyen zsákutcába került és hogy seregeit milyen kedvezőtlen hadihelyzetbe hozta. Jobbszárnyunk a vezetés hibájából teljesen összeroppant. Jöttek a súlyos következmények: Lemberget fel kellett adni, a Komarovnál diadalmas sereget vissza kellett fordítani.

Hadvezetőségünk most új csatarendet épített fel, melynek ingtag pillérét a Lublin előtt megrekedt, de egyelőre még helyét megálló balszárnyunk alkotta. Mikor aztán szeptember első hetében az ekkor már teljesen érvényre jutó orosz túlerő csapásai alatt ez a pillér is összerokkadt, a galíciai csatateret egész kiterjedésében az oroszoknak kellett átengednünk.

Az egész augusztusi hadművelet bírálatát a Hadtörténelmi Levéltár ekként foglalja össze: hiába akarta a hadvezetőség „túlfeszített, sőt kimondhatjuk: emberfeletti követelményekkel a kezdeti idővesztéséget a csapatok által behozatni“. Jobb lett volna a helyzetet úgy venni, ahogyan az adódott s ami az eredeti haditervet megvalósíthatatlanná tette. Más haditerwel kellett volna az oroszoknak nekimenni, vagy azok támadását bevárni.

A Levéltár műve még találóan állapítja meg: „A döntés sikeres előkészítése nem az előresietésből áll, hanem az erők előnyös kiindulási helyzetbe való összegyűjtéséből, mindegy, hogy ez az összegyűjtés előre, helyben vagy hátra történik. Az ehhez szükséges menekülés, mozgás csak eszköz. Az offenzíva lényege nem belerohanás a csatába, hanem a ‚döntő lökés‘ végrehajtása a csatamezőn, a teljesítőképeség legnagyobb fokára emelt csapatokkal/”

A mi seregeink készületlenül és helytelen csoportosításban rohantak a nagy mérkőzésbe és a megfontoltan előrehaladó oroszok elé többé-kevésbé kimerülten és éhesen értek.

Első galíciai hadjáratunk kudarcát elsősorban a hamis alapokra felépített haditerv, párosulva a jó csapat agyonhajszolásával okozta. Elfutottunk a győzelem elől, pedig ez elénk akart sietni!

JULIER FERENC